

הלכות פרה אדומה

בענין ב' שערות בגומא אחת

המכתב הבא נכתב כתגובה לדברי פרופ' ר' שאול ליברמן, לא נודע בבירור איזה מדבריו היו למראה עיני רבינו, ויתכן שדברי רבינו מכוונים על דבריו בחיבורו תוספת ראשונים משנת תרצ"ט¹. ואלו דבריו שם:

תוספתא פרה פ"ב ה"ה: בתוך גומא אחת פסולה בתוך שתי גומות כשרה. במשנה פרה פ"ב משנה ה': בתוך גומא אחת פסולה. וכתב בחזון איש סי' ד' ס"ק ד': "נראה דהאי בגומא אחת הוא לרבותא דאע"ג דהן בגומא אחת מ"מ חשיבי כשתיים וכן אמר בהדיא נדה נ"ב א' בב' שערות של בן ובת דבגומא אחת הוי רבותא טפ"י". ובתוספתא כאן אנו רואים מפורש שדווקא בגומא אחת פסולה. והטעם מבואר בספרי זוטא חקת הוצ' הודוביץ עמ' 301: אבל אם היו שתיים לתוך גומא אחת פסולה מפני שהיא נראית כמין קרחת.

א

ונמצא לזה תשובה מרבינו בב' נוסחאות², וז"ל מרן:

אם אמנם הבלשנות ותרגום המילים נוטל חלק בתורה שבע"פ לאחר שנתנה לכתוב, אבל הרצים אחריה מדה ואינה מדה, ואין התורה מצויה בין אלה שעושים את מלאכתם קבע ואת עיון העמוק עראי, או אינם מתעמלים בו כלל. ולאלה שעמלים בתורה אין פרי עבודתם של חוקרי הלשון מועיל רק לעיתים רחוקות, ובדברים קלי ערך, ומגמת המתעמל להתוכן ולא לתרגום המלה שהוא כבחינת תיק.

1 בסוף נוסחא ב' לקמן מבואר שהדברים נכתבו נגד ביקורת ע"ס חזו"א שהמבקר בחר בדוגמא בלתי מוצלחת.

2 לא נודע אם נשלח אחד מהם.

התוספתא בידינו בלתי מתוקנה, ונשתבשו בידינו הגרסאות עד שהתחלנו בהם אצלנו חלק גדול על יסוד השערות ואומד הדעת. ואנחנו בחכמות הבחינות בהכרת המקומות המשובשות, מהם מנקודת העדר פסוקים ומהם כפי שהיא בנוסח שלפנינו, או העדר קישור המלים, ומהם מבחינת השכלי, וזה פוגש בפתגמים "מפורשים ומתוקנים", אבל אי אפשר להסכים עם משפטם, וזה האחרון יותר חזק ואמין אצל המעתיקים.

והנה אין ספק מבחינת העיון שאי אפשר לקיים הגי' דב"ש ב"ב כח"א אינן פוסלין ויש לפרש בזה ארבע מכריעות,

(א) אמרו תמימה באדמומות ואמרו דשער אחת למיעוטה עדיין אינה מפסדת את התמימות אבל שתיים מפסידות, והנה אמרו נדה נ"ב א"ה הגידול אחת אחת לבדה ובראש הוא נמנע שתצאנה שתיים כגומא אחת ובגוף אפשר לפעמים שתצאנה שתיים מגומא אחת, ואנחנו חושבים מגומא אחת נפחת בחינת מרובה שעולה על המיעוט זאת אומרת שגומא אחת נחשבות כאחת מפני שהן אחת מנקודת הגומא, וזה נכון לדון אם מועילות במקום שנאמרה ההלכה על שתיים ואנחנו חושבים בשערות של בן ובת דגם מגומא אחת נחשבות כשתיים מצד מספר השערות שתיים, מנקודה זו יש מקום לדון דב"ש מגומא אחת לא יפסלו בזה אבל נשלל בהחלט דב"ש שחורות צומחין בטבען לא יפסידו את תמימת האדמימות, ודוקא ב"ש בגומא אחת יש להם כח המרובה.

(ב) אם ב"ש כב' גומות אינן פוסלין גם ג' וד' וה' לא יפסלו בזה נאמר שום שיעור למעלה משתיים ושתיים ומאה שוין וא"כ בטלה ההלכה אדומה.

(ג) והרי נחלקו במפורזות במתנ' והלא כל מפורזות הן כב' גומות וכל מפורזות כגומות נפרדות.

(ד) אמרו ע"ז כ"ד א' דבהעברת כוס אדום אפשר להמציא פחות אדומה בשפע ואמנם לא שכיח שלא יהי' בהם ב"ש שחורות ולבנות, וזהו מתמי' דבכל פרה אדומה היה אירע שיצאו ב"ש בגומא אחת ויפסלו את הכל.

השערות שיצאו מגומא אחת לא היו אדומות ולהכעיס באו לפסול את הפרה אלא ודאי הדבר כפשוטו שכל ב"ש שחורות פוסלות, ואילו אין ב"ש פוסלות אלא בגומא אחת לא היה נשמע בגמ' ע"ז שם מלהזכיר תנאי עיקרי זה והוי להו למימר כיון דב"ש בגומא אחת פוסלין לא שכיחא.

סוף דבר מנקודת הלימוד גירסתנו בתוספתא נשללת ואין לנו רשות להשתמש בה אלא לראותה בלבד, ואת ביאור המשנה והלכותיה יש לנו לפרש כאילו אין לנו כאן התוספתא.

ואמנם במה שנוגע להתוספתא הנה כנראה תיקנה הגר"א אבל נפלה ט"ס, ומהגהותיו יחד עם ביאורו נראה דגרסינן בב' כוסות כשרה ר"א בב' כוסות ומוכיחות פסולה ות"ק ס"ל כוסות [והיינו שהשיער גדל חללים חללים כמו שפי' הר"מ והגר"א] מחלקות והו"ל שער אחת כאן ושער אחת כאן וזיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא ור"י סבר כל שהן סמוכות זל"ז אין הכוסות מחלקות ולפום התוספ' הדין נותן דהלכה כת"ק אבל הר"מ פסק כר"י ומפרש דסתם משנתנו כר"י וסובר דב' כוסות מוכיחות ת"ק קאמר לה ולא ר"י דאילו הי' דברי ר"י היה התנא מפרש לה בהדיא כיון דהוא מלתא אחרייתא ואינו תלוי בדין ב"ש בכוס אחד ואפשר לטעות שהן דברי ת"ק אלא ודאי קושטא הוא שהוא סתם משנה. בכל אופן האומר דלהלכה דב"ש גומות כשרה ומטהר את הטמאים ע"פ הזאתה הוא עוות הדין ואומר על טמא טהור ומכניס טמא למקדש ואנו אומרים לו אפרך אפר מקלה.

ויש מקום לישב התוספ' גם לפר"ש ולהגיה או לפרשו ביצאו ג' מגומא אחת ושער אדומה מפסקת בין השחורות וכמש"כ שם³.

הערה, בהמכריעות יש לדון על אחת מהן דסברי כר"י וקשה עלי להאריך אבל גם ע"פ שנים או שלשה עדים יקום דבר.

3 לכאור הכונה למש"כ בחזו"א פרה סי' ד' סק"ד וז"ל: ואי בעינן שלא תפסיק שער אדום ביניהן ו"ל דבגומא אחת א"צ סמוכות.

ב

כפה"נ הכתוב במכתב הבא נועד במקורו להחליף את הכתוב במכתב הקודם
והנה אין ספק עד לסוף המכתב

ואמנם אף דאיתא כן בתוספ' והעתיקה הגר"א בא"ר סא"ל ב"ר
מתוקנה, לא יכולנו לקבלה ומנקודת העיון נשארה התוספ' בין הדינים
הבלתי מתוקנות בהחלט, וזה מתברר בארבע מכריעות.

(א) המושכל הודאי דב' שערות סמוכות כל אחת בגומא שלה בפני
יותר את תמימות האדמימות משתים בגומא אחת שהן בחד צד אחת.
ומה נשתנה דין ב"ש הפוסלות בפרה משארי ההלכות התלויות בהן
דלא בלבד שא"צ לעולם בגומא אחת אלא אדרבה טרחו לאסמכתא
בגומא אחת נחשבות כשתים כדאמר נדה נ"ב א', ואיך יתכן שיהיה
בפשיטות דתמימה באדמימות היינו ב"ש כגומא אחת מפסידות אבל
בב' גומות, ולא יצטרכו כלל למיהב בזה טעמא וכאילו הוא
המושכלות ראשונות הלא הן הנה היסודות המכריעות שאין להן
ושעל ידן ידענו שהתוספ' בידינו בלתי מתוקנות וגרסאותיהן
משובשות.

(ב) אם ב"ש סמוכות אינן פוסלין ודין ב' גומות כדין מפוזרות אינן
דס"ל דכל מפוזרות אינן פוסלות, א"כ גם בגומות נפרדות אין פוסלות
לעולם ונפלה בבירא דין אדומה, דכמו ב"ש בב' גומות אינן פוסלות
ג' בג' גומות וד' בד' וכן לעולם ואם יש בזה שיעור הר"ל הלא
לאשמעין.

(ג) וכל הני תנאי דפליגי במפוזרות ליפלגו בסמוכות שהרי מפוזרות
הן בגומות נפרדות ובגומות נפרדות הלא אין חילוק בין סמוכות למפוזרות
ואין סברא כלל דכל הני תנאי כר"י דסבר דמוכיחות פוסלות ודלא כר"י.
(ד) בגמ' ע"ז כ"ד א' תמהו למה דמיה יקרין כיון דמעבירין כס אדמ
ויולדת אדומות ומתריך כיון דב"ש פוסלות לא שכיחא, [ולא הוכיחו
ב"ש בגומא אחת], למדנו דכולן נולדות אדומות רק לא נמלטו מזה.

שחורות או לכנות, ועד כמה הדבר זר דדוקא בפרות אלו בא המקרה של ב' שערות בגומא אחת ודוקא אלו השערות הן הבודדות המלבינות והמשחירות וכל הפרות נולדות כן, עד שבמקרה רחוק מאד תמצא אחת הנצלת מזה, אלא ודאי הדבר כפשוטו דב"ש סמוכות פוסלות ולא נחלק בזה אדם, ואין על האמת המוכרע הזה האחריות של ההגהה בתוספ', וכגון זה אמרינן אנא שנאי מתניתין את שני הברייתא, והרבה דרכים יש להגיה, אפשר שכל הבבא מיותר, ואפשר שצ"ל פסולה, והיותר נכון שצ"ל ב"ש בב' כוסות כשרה, והנה לא הזכיר התנא ב"ש בב' גומות שזו עיקר ב"ש הנאמר בהלכה, ודן על ב"ש שאינן על סדר השלימות, והזכיר ב"ש בגומא אחת, וב"ש בב' כוסות [היינו שהשיעור יש לו חללים חללים עגולות כמו שפי' הר"מ והגר"א] ואמר דחסרון גומות אינו חסרון אבל פיזור בב' כוסות חיסרון, ובא ר"י לומר דמוכיחות אינן מפסידות ומשנתנו ג"כ כר"י.

ע"פ האמור כתוב שם מה ש"נראה" לנטות מרבותנו ז"ל אף שהביאו ל' התוספתא, וחטא היה לכבוש את החזון הזה ולבלוע בנעימה את כל הקושיים האלה, ולהכשיר את הפרה אשר ע"פ המובן הישר אפרה אפר מקלה. וטוב לנו לשאת את בקרת מבקרנו ולהגיד את מה שראוי להגיד מנקודת העיון ועמל התורה, ועל מבקרנו אנו תמהים אשר תחת הציון לשבח ציינו לגנאי, ואשר דוגמאות בלתי מוצלחות לקחו להם לנס.